

АРХИТЕКТУРЕН ЕЗИК ЗА СКУЛПТОРИ “ГРАДЕЖЪТ” НА ПАВЕЛ КОЙЧЕВ

Доц. д-р арх. Росица Никифорова

България има мислител, концептуалист и експериментатор в лицето на световноизвестния скулптор Павел Койчев. На 18.10.2008 г. в махала Владовци, с. Осиковица, беше открита изложба и едновременно сграда “Градежът”. Инвеститор е Мирослав Михайлов, а изпълнител е Красимир Караиванов заедно с родопски майстори. „Строителната документация” е авторски макет в мащаб 1:10. Застроената площ е приблизително 110 м², а разгънатата – приблизително 360 м².

Наричам тази пластична творба “Символ-къща”, за да споделя схващането си, че спорът за жанрова чистота и професионална специализация в случая “Градежът” на скулптора Павел Койчев е схоластичен. Считаю също, че скулпторът създаде забележителна поредица от изложби, интерпретиращи “Архитектурата” като тема и в тях направи решителни крачки в зоната на самия архитектурен език. Това бяха изложбите: “Обиталището” (2001), “Градът” (2004), “Къщите, лятото, морето” (2005), “Високомерна разходка” (2006).

Има сериозни основания в световен мащаб да се отчита намалена способност на архитектурния език да кодира актуални послания. Затова смелата работа на Павел Койчев е като лаборатория за нова изразност на архитектурния език.

Творческото съзнание на скулптора от поне двадесет години насам е ангажирано с темата за пространството, обитаването и преживяването му.

Когато през октомври 2005 г. изложбата “Къщите, лятото, морето – една идея за ваканционно селище” се откри в Сибанк, София, Павел Койчев се опасяваше от реакцията на архитектите. Безспорно той навлиза в една “запазена” територия. Но с право, тъй като е овладял в най-висока степен пластичността на формата и успява да каже твърде много и за вътрешността ѝ.

Заради такива заслуги архитекти (главно арх. Станчо Веков) отправиха жест на признание към Павел Койчев и художник-фотографа Иво Хаджимишев, като ги поканиха да гостуват с изложбата “Къщите...” и в салоните на САБ (Съюз на българските архитекти) в гр. Варна през август 2006 г. В старата възрожденска къща 16-те макета на къщи, снимките-детайли от стара каменно-дървена архитектура, както и гигантските панорамни пана на Камен бряг получиха добър дом и най-възторжен прием.

Личността на Павел, също както и произведенията му, респектират и обезоръжават. Не съм прочела нито един отрицателен коментар за изложбите му, появяващи се всяка година, а понякога и два пъти годишно. Притежава работоспособността на архитект. Бил е концептуалист винаги, а не просто след 1989 г. Пазя моделите на четири релефа към неосъществения проект за фонтан в гр. Пазарджик от 1975 г. Релефите представляват полегнали женски фигури, символизиращи четирите големи реки на България. На местно политическо равнище такъв тип метафора можеше да се приеме, но не и изобразителността – твърде много изтъкване на плътта, твърде много материя за обичайната просветеност по въпросите на духа. Така че фонтанът ни не се реализира.

В интервю Павел казва: “Ние живеем в един въображаем свят, но заобиколени от съвсем реална действителност. Принудени сме да живеем с материални неща, чрез духовни. Този конфликт е вечен”.

След промените от 1989 г. Павел редовно си плаща, за да сподели в изложба своите мисли с публиката. Доколкото знам, финансова възвръщаемост от тази творческа дейност няма и той не я очаква. Но продължава да мисли, да формулира тези мисли чрез средствата на своя пластичен език и да търси зрители, защото само тогава има смисъл създаването на информация.

Прогресивните стойности на информацията, която създава, го доведоха до излизане от границите на скулптурата, тъй като тя е изобразително изкуство, а архитектурата не е. Там се намира Пределът, според мен, а не Оставането на територията на концептуалността или само в зоната на скулптурата, макар и обитаема.

Работите на Павел Койчев привличат архитекта заради въплътената в творбите му свобода. Свободата, която школуваният архитект загубва още в първите години на образованието си, но не престава да мечтае за нея цял живот.

Естествено е да се огледаме за “свободомислещи архитекти”. Очертават се две групи – едната с ярък представител Франк О`Гери, който посяга към пластичния език на скулптурата. Постига успехи на база на отхвърляне на привичните стойности на архитектурния език, преодолявайки мъчителния конфликт с функциите, борейки се за най-скъпи материали (титан например) и оттам – за сгради-атракции. По-нататък често повтаря тази информация, но както е известно, това не увеличава количеството информация. Затова със сигурност Франк О`Гери ще завиди на Павел Койчев пред лицето на неговата символ-къща за постигнатата подреденост на системата от видимо излитащи, разбягващи се форми. Павел създава скелет по законите на тектониката и постига атектонично протичане на пространствата.

Другата група свободомислещи са новатори, които първо прогнозираят формата и действието, после използват специално създадената за това технология. Такива са RTW Architects от Австралия с техния “Воден куб” в Пекин и приложените енергийно ефективни балони от ETFE. Това е по-добрият модел за сравнение с метода и постижението на “Градежът”. Скулпторът е също толкова новатор – интересува го процесът, непрекъснатият процес на търсене и създаване. Той последователно изучава формата, вътрешността ѝ, т.е. отрязъка пространство, което тя създава, както и материята ѝ.

Има конкуренция и сред художниците.

Павел Койчев не е единственият художник, който стъпва на територията на архитектурата, и затова неизбежно се налага поглед към работите на Фриденсрайх Хундертвасер. Има и цветност, и естествени материали, и връзка вътрешно-външно пространство във виенските къщи, но всичко остава на нивото на преразказаната архитектура. Хундертвасер създаде приживе шумен ореол на своя еко-декоративизъм, но би признал на Павел деликатно изречената органичност на формите и пространствата и адекватността им на нашето време.

Да разсъждаваме по архитектурното същество на къщата-символ.

По време на изложбата “Къщите, лятото, морето” през 2005-а и 2006 г. журналистите задаваха странен въпрос: “Могат ли, или не могат да се построят тези къщи?” Имах повод да отговоря нещо, което вече коментирах: “Във века, когато архитектите измислят несъществуващи конструкции за техните претоварени с информационна новост сгради, изобретенията за технологиите на изграждането им са

последващо действие. Отговорът е, че всичко може да се построи, дори къщите на Павел.”

Мирослав Михайлов, инвеститор и ценител на изкуството, доказва тази възможност. По-нататък журналисти и критици се занимаваха с въпроси на стила, на каквито въпроси се очаква да отговори една архитектура. Смятаха, че е еklekтична на ниво материали: от една страна, камък, дърво, кал, слама и вар, а от друга, PVC дограма, водно отопление, стомана, поликарбонат. Един архитект, като признае за шедьовър дървената пластика-вана, би продължил с критики: полиелеите са имитативни, няма откровено отношение към материала – някои дървени санитарни уреди повтарят форми на фаянсовите, стоманената конструкция и поликарбонатното покритие конкурират “големия ордер” от дървени колони и т.н. Всичко това няма никакво отношение към истинската заслуга на това художествено произведение за развитие на архитектурния език.

Стремежът към познание е естествен у човека. Този стремеж е обусловен от инстинкта за самосъхранение. Човек се нуждае от информация за околната среда, включително за архитектурата, именно с тази цел или поне на първо място с тази цел.

- Човек има **потребност от информация за полезността** на вътрешното пространство. Критериите за удобство и комфорт са обективна основа за възникване на положителни емоции. Пространствата на “Градежът” са напълно удовлетворителни в това отношение, нещо повече – довеждат реципиента до състояние на мечтателност.

- Човек има **потребност от защита**, от премахване на напрежението и чувството на страх. Архитектурата е в състояние да внесе успокоение, разкривайки на посетителя чрез условните си средства закономерността на конструиране на сградата, нейната якост, съответстващи на човека мерки, връзка между вътрешно и външно пространство. Всичко е налице. “Градежът” е периптер с прекрасно моделиран малък дървен колонен ред – всяка колона и всеки капител са “индивиди”, носещи спомен за различните стволове от Еленския балкан. Други части на гредоподпорната система са с още по-убедителни якостни характеристики – два екземпляра греди с дължина 7 м и диаметър 0,50 и 0,6 м доминират в пространството на каменната дневна. Има и голям колонен ред. Прътовите връзки от по-тънко обелено дърво захващат многостенния покрив на третия етаж към “големия ордер” и по видим начин пренасят тектоничните усилия към центъра на Земята. Странната естетика на този пренос на усилия води до асоциация с живописни работи на Салвадор Дали с тази разлика, че неговият крепежен метод е ироничен, а на Павел е поетичен.

- Човек се нуждае от убедителна връзка с **околната среда**. Със своите вътрешни и междинни пространства “Градежът” постига и това. На първи план стоят вече споменатите естествени материали, идващи от природата – няма например цимент при каменната зидария. По-нататък се намесва горно осветление, което предоставя редкия лукс в жилищно помещение да имаш поглед към небето и естественото светило. Камината на втория етаж е част от вестибула и едновременно елемент на междинно пространство – остъклена веранда в рамките на периферните тераси.

- **Тактилният мащаб** е безупречен. Докосването до всеки елемент носи задоволство от пълното съответствие между визуално и тактилно възприятие. Този тип преживяване е често принудително, защото не всичко е оразмерено по архитектурен стандарт.

Инвеститора Мирослав е респектиран от своя автор и както се полага, продължава да търси Павел за детайли по вътрешното обзавеждане – той си знае, че

това се мисли като галерия за изкуство, но е къща. Павел вече се оттегля или защото е изтощен от този тип работа, или замисля нови произведения. Архитектите могат да въздъхнат облекчено – и той е човек, макар създател на нов речник, разбрал е какво значи редова архитектурна работа.

Някъде четох да цитират как Павел отхвърля думата “дизайн”, що се отнася до неговата дейност. Искане или не, той е фокусиран върху широкия диапазон на днешното разбиране за дизайна – резултатите на тази дейност, и преди всичко философия, прехвърлят границите на досегашната затвореност в рамките на естетиката на продукта и етиката към консуматора, отвеждат ни до средата въобще. Работата “Градежът” провокира мисъл за полза от пробуждане на българското общество от съня на безнадеждно остарели концепции, политики и реализации.

На фона на настъпилото глобално вдетиняване един скулптор ни разкрива ползата да пазим детето в творчеството си. Интонациите в знаковата система на Павел Койчев са резултат от следата на ръката и ума, които се разчитат не само като резултат, но и като процес. Затова ще бъде важно периодически да си задаваме въпроса: ”Кога биха могли и могат ли архитектите със затрогващи средства от извора да постигнат информативно-емоционалния потенциал на къщите на Павел Койчев?”

Снимки: Румяна Чапанова и Иван Балабанов (само снимката с макета и Павел Койчев)

